

הרב מאיר צבי ברגמן שליט"א ראש ישיבת רשב"י

בענין נוסח תפילת יום כיפור שחל בשבת

בס"ד

בין כסה לעשור, בברכת גמר חתימה טובה
לכבוד ידידי היקר הגאון שליט"א

רב שלום וכ"ט

בענין

הזכרת רצה במנוחתנו ביום הכפורים שחל בשבת, הנה ידוע נוסח הגר"א שאין אומרים זה כלל, ולא רק ביום הכיפורים שחל בשבת, אלא אף ביו"ט שחל בשבת, ואמנם למנהגנו שבכל יום טוב שחל בשבת אומרים זה, הנה ביום הכיפורים שחל בשבת אי אפשר לומר באופן מוחלט שאין לאומרו, שהרי בברכה מעין שבע בלילה אומר זה הש"צ בביהכ"ס, ולכן אין לשאול על הקהלות שאומרים זה בכל התפלות גם ביוהכ"פ שחל בשבת.

וזכורני שבהיותי שליח צבור אצל מו"ר רבינו החזון איש זצוקללה"ה, והש"צ בשחרית אמר זאת, והעירו לו שלא לאומרו, ונגשתי לפני תפלת מוסף לרבינו החזו"א, ושאלתי אותו אם לאומרו, ואמר לי שלא לאומרו.

והנה בענין רצה והחליצנו בברכת המזון לחולה שאוכל ביום הכפורים שחל בשבת, הביא המשנה ברורה בסימן תרי"ח ס"ק כ"ט שתי דעות, ואמנם לענין רצה במנוחתינו סתם בסימן תקפ"ב סק"כ וכן בסימן תרי"ט סק"ז שלא לאומרו, וכן בשו"ע הרב בסימן תרי"ח סעיף י"ח כתב לומר רצה בבהמ"ז בחולה, ובסימן תרי"ט סעיף י"ג כתב ונוהגין שאין אומרים רצה במנוחתנו כשחל

בשבת. וצריך לאמר דשאני רצה במנוחתנו שהוא בקשה על ריצוי במנוחה זו בשבת זו שחל בה יום הכיפורים, משא"כ ברצה והחליצנו דוק ותשכח שאינו אלא ריצוי על מצות שבת. וכן הוא בהמשך הברכה, כי יום זה גדול וקדוש לשבת בו ולנוח בו באהבה כמצות רצונך, וקאי על כל שבתות השנה, "וברצונך הניח לנו" קאי על שלא תהא צרה ויגון, משא"כ רצה במנוחתנו הוא בקשה וריצוי על מנוחתנו עכשיו ודוק.

וכן לענין קידוש ביום הכיפורים שחל בשבת, שכתב הגרעק"א שחולה יקדש, בודאי דאשר קדשנו במצותיו ורצה בנו קאי על מצות שבת, וכן כל המשך הברכה קאי על עצם השבת, משא"כ "רצה במנוחתנו" וכש"נ.

והנה האור שמח כתב בפ"ד מהל' יום הכיפורים, דביום הכיפורים שחל בשבת, וחולה שיש בו סכנה, מורה אני דלא מקדש גם על שבת, דזה קדושת שבת אז שלא לאכול בו. והבנתי מדבריו דמקיימין עונג שבת בעינוי נפש, לכן לא שייך קידוש שקידוש הוא במקום עונג, והעונג בשבת זו הוא שלא לאכול, וי"ל.

והיה לי מזה הרגשה מוסרית, שהקב"ה במדותיו שמתנהג, אין לו רצון במנוחתנו ביום זה, כיון שצוה לבניו לענות נפשם, ואמנם כלל ישראל, אדרבה מקיימים עונג שבת ע"י העינוי, על אף שבספר הלבוש סתם וכתב שכיון שהוא יום תענית אין כל רצון במנוחתנו, אמנם בשו"ע הרב שם

בסימן תרי"ט כתב דכיון שהוא יום עינוי אין לנו רצון כל כך במנוחתנו, ואיך נתפלל שירצה הקב"ה במנוחתנו, [ועיי"ש בלבוש מה שעמד עליו האליהו רבא].

והנה בסימן תרי"ט סק"ז כתב המשנה ברורה בזה"ל: ואם חל בשבת אין אומרים או"א רצה במנוחתנו כו' אבל אומרים והנחילנו וכו', מבואר בדבריו שלא רק שאין אומרים רצה במנוחתנו אלא אף או"א אין אומרים, ואמנם ראיתי בלוח א"י להגמ"ט זצ"ל [נמצא תח"י כעת לוח לשנת תשמ"ה] שהי' יוהכ"פ שחל בשבת, וכתב וז"ל ואומרים בכל תפלות היום או"א קדשנו במצותיך ואין אומרים רצה במנוחתנו, וציין לסידור הגאון יעב"ץ, ושם בנוסח תפלת יוהכ"פ איתא שבשבת אומרים אלקינו ואלהי אבותינו קדשנו וכו'.

והנראה, דהנה נוסח חתימת ברכה האמצעית של שבת ויו"ט, בתפלת שבת מתחלת באלקינו ואלקי אבותינו, בד' תפלות של שבת, ותפלת מוסף של ר"ח, וכן תפלות של ראש השנה ויוהכ"פ, ואף שלש הברכות של מלכויות זכרונות שופרות של ר"ה כולם נוסח סיום הברכה לפני החתימה הוא או"א, זולת תפלת שלש רגלים מסתיימת בזהשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדך, וצריך לומר דהוא המשך לאלקינו ואלקי אבותינו של יעלה ויבוא ושם מתחיל סיום הברכה, וכמו"כ בתפלת מוסף הוא המשך לאו"א מלך רחמן, ובשבת שחל ביו"ט דצריך לפתוח בשניהם וחותם בשניהם כרבי, אפשר דהוא מדין הזכרת מעין הפתיחה סמוך לחתימה לכך הוסיפו לפני החתימה, או"א רצה במנוחתנו וכו' והנחילנו שבת ומועדי קדשך, והיינו דביו"ט שחל בשבת מתחיל סיום הברכה האמצעית באו"א רצה במנוחתנו ואז מזכיר שבת ומועדים לפני

החתימה ופשוט, וכן בתפלת ערבית שחרית ומנחה ומוסף של ר"ה בברכה רביעית שהיא ברכת מלכויות שבד' תפלות כשחל בחול מתחיל סיום הברכה או"א מלוך על כל העולם, ואמנם כשחל בשבת מתחיל סיום הברכה או"א רצה במנוחתנו. ואמנם ביוהכ"פ שחל בשבת שאין אומרים רצה במנוחתנו כנ"ל סמכו על תחילת הברכה או"א מחול לעונותינו ביום השבת הזה וביום הכיפורים הזה.

אמנם הגר"י יעב"ץ מצאנו לו שיטה חדשה בזה, דיעויין בתפלת שלש רגלים בסידורו ביום טוב שחל בחול או"א קדשנו במצותיך, ורק דכשחל בשבת מוסיפים רצה במנוחתנו, וכנראה ששיטתו דאין מתחיל סיום ברכה האמצעית מיעלה ויבוא אלא מקדשנו במצותיך, ולכך הוסיף שם או"א וזהו סיום הברכה אף ביו"ט שחל בחול, ולכך פשוט דלשיטתו ביוהכ"פ שחל בשבת אע"פ שאין אומרים רצה במנוחתנו מ"מ אכתי צריך לומר או"א, ואמנם למנהגנו שאין אנו נוהגים כהגריעב"ץ לומר ביו"ט שחל בחול או"א קדשנו, אלא קדשנו במצותיך משום דאין מזכירים או"א רק משום לכלול בסיום הברכה ברכת שבת, ולכך פשוט כמו שכתב המשנה ברורה דכשחל יום הכפורים בשבת שאין אומרים רצה במנוחתנו אין אומרים גם או"א, ויש לעיין בדברי הגריעב"ץ בר"ה וי"ל.

ואגב אכתוב לכת"ר מה שאמרתי בימים אלו על מה שעמד בספר ערוך השולחן בהלכות ר"ח סימן תכ"ה סעיף ב' וז"ל ודע שמעולם תמהתי על הנוסח שלנו שבסוף אתה יצרת שאחר למחילת עון אומרים כי בעמך ישראל בחרת וכו' ושבת קדשך וכו', למה אין אומרים קדשנו במצותיך ותן חלקנו וכו' והנחילנו וכו' וינוחו בו ישראל

והעולם הבא כשתי צרות, כאשר תרצה האחת מהן תקצוף השנית כו' עכ"ד.

ומעתה נראה דכיון דבתפלת ראש חודש תקנו אנשי כנה"ג בקשה לפרנסה וכלכלה, והם עניני העוה"ז, אי אפשר לכלול יחד בקשה על קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך, [ואל תשיבני ממחילת חטא וסליחת עון, שזהו ענין הביאו עלי כפרה על שמיצטתי את הירח, ולכן בשנת העיבור הוסיפו ולכפרת פשע וכמו שמבואר בשל"ה הקדוש].

ומה שכתב הערוך השולחן שבנוסח ספרד ישנו באמת זה הנוסח עיי"ש, ראיתי בסידור של אחינו עדת הספרדים, שהן אמת שישנו הנוסח, אבל כל אחד לחוד, נוסח שבת לחוד ונוסח ראש חודש לחוד, ופעמיים או"א עיי"ש, ואף לנוסח זה כל אחד לחוד, ואמנם לנוסח עדות אשכנז לא רצו אף לכוללם כל אחד לחוד בברכה אחת. ודוק היטב.

דו"ש ומצפה לראותכם בקרוב בארצנו הקדוש

בברכת מועדים לשמחה

מאיר צבי ברגמן

מקדשי שמך כי בעמך ישראל וכו', והרי כל יו"ט שחל בשבת אומרים בסוף הברכה האמצעית נוסח זה שזהו תורף קדושת שבת ולמה לא יאמרו זה בר"ח שחל בשבת, ובנוסח ספרד ישנו באמת זה הנוסח, ולענ"ד בנוסח אשכנז חסר זה מהדפוס ואני נוהג לאומרה, ואין שום טעם דלא לומר זה, ולא מצאתי מי שהעיר בזה עכ"ל.

ואשר יראה לענ"ד בזה ע"פ מש"כ התוס' בכתובות (ק"ד ע"א) ד"ה לא נהנתי אפילו באצבע קטנה [על מה שאמרו שם בגמ' דרבינו הקדוש בשעת פטירתו זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה] וז"ל: דאמרינן במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו ומייתי הא עובדא דרבי עכ"ל, דעניני עוה"ז מעכבים לתורה, וידוע מש"כ החובת הלבבות בשער חשבון הנפש פרק שלישי בחשבון החמשה ועשרים - וכבר אמר אחד מן החכמים, כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא, ואמרו העולם הזה